

Försvarsdepartementet

Ert tjänsteställe, handläggare

Ert datum
2023-01-04

Er beteckning
Fö2023/00074

Vårt tjänsteställe, handläggare
FHS Fredrik Fors

Vårt föregående datum

Vår föregående beteckning

Yttrande över betänkandet ”(SOU:2022:57) Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap”

Försvarshögskolans ställningstagande

Försvarshögskolan välkomnar i allt väsentligt utredningens förslag.

Omvärldsläget har drastiskt försämrats. Den ryska krigföringen i Ukraina riktas i stor utsträckning mot civilbefolkning och kritisk infrastruktur, i strid med folkrätten. En av Sveriges utgångspunkter i totalförsvarsplaneringen bör därför vara att Ryssland vid ett väpnat angrepp mot Sverige skulle uppträda på samma sätt. Utredningen visar på god medvetenhet om detta (se avsnitt 4.4). Försvarshögskolan delar utredningens bedömningar.

Vid Folk och försvars rikskonferens i Sälen i januari 2023 betonade många talare det försämrade omvärldsläget samt vikten av att rusta väst och Sverige mot framförallt rysk aggression. Detta är också budskapet i Försvarsberedningens rapport (Ds 2023:12). Försvarshögskolan **viktigaste ståndpunkt** är därför att det brådskar att vidta åtgärder för att stärka Sveriges totalförsvar. I stället för att söka perfekta lösningar på lång sikt behöver vi därmed i större utsträckning än tidigare inrikta oss på vad som ger tillräcklig operativ effekt här och nu.

Utredningen skriver ”De förslag som utredningen lämnar för att i olika avseenden utveckla och förstärka skyddet av civilbefolkningen bör därför genomföras så snart det bedöms vara möjligt.” (avsnitt 12.1). Försvarshögskolan delar utredningens bedömning. Försvarshögskolan önskar därför att det fortsatta arbetet med att genomföra utredningens förslag följer två spår: de förslag som kan implementeras skyndsamt bör göra det, medan de delar i utredningen som uppskattas leda till författningsändringar senast 1 januari, 2025 följer den ordinarie gången.

Skyddade utrymmen

Utredningen skriver om källare, garage, vägtunnlar, tunnelbana och annat som skulle kunna användas som skyddade utrymmen; ett komplement till skyddsrum med en lägre skyddsnivå. Sådana utrymmen finns redan i dag och de finns i stora delar av Sverige. Utredningen menar att det behövs ny reglering gällande nybyggnation av skyddade utrymmen samt att sådana utrymmen behöver kartläggas (se avsnitt 6.4). Försvarens högskolan delar utredningens bedömning att skyddade utrymmen kan utgöra ett lämpligt komplement till skyddsrum. Försvarens högskolan anser dessutom att kartläggning av **befintliga** skyddade utrymmen borde kunna genomföras snabbt, utan att invänta ny reglering. Sådana kartläggningar är ett exempel på hur det skulle vara möjligt att stärka totalförsvaret skyndsamt.

Ekonomisk ersättning

Utredningen skriver att nya skyddsrum behöver anläggas och att MSB ska besluta om ersättning till de som anlägger skyddsrummen. Vidare för utredningen resonemang om att kommuner kan se ett behov av inrättande av skyddsrum i samband med byggåtgärden: "men avvaktar med att utrusta det med särskild skyddsrumsutrustning. Utrymmet skulle då kunna byggas om till skyddsrum i ett senare skede när det finns statliga medel tillgängliga" (s 204). Försvarens högskolan delar i detta avseende inte utredningens ståndpunkt. Försvarens högskolan vill understryka vikten av att lagstiftningen formuleras så att tillstånd och ersättningar hanteras snabbt och förutsägbart, så att incitament därmed skapas för att snarast bygga skyddsrum – snarare än en svåröversäglig och osäker hantering där byggföretag i slutändan riskerar att bli utan ersättningar. Kanske än viktigare utgår ett sådant resonemang ifrån att beslutsfattare på olika nivåer ska ha gott om tid att initiera ombyggnationer – detta trots att utredningen på andra ställen förtjänstfullt argumenterar för att skyddet för civilbefolkningen behöver stärkas så snart som möjligt.

Utrymning

Utredningen beskriver skyddsrumbeståndet i Sverige och drar slutsatsen att det finns ett underskott av skyddsrumspplatser, även i strategiskt viktiga områden (avsnitt 6.2.2). Utredningen för en diskussion om skyddade utrymmen samt att befolkningen inte bör stanna kvar i områden som hotas av krigshandlingar: "Befolkningen bör i så liten utsträckning som möjligt stanna kvar i hotade städer eller områden om läget är sådant att ett omfattande väpnat angrepp förutses." (s 183). Försvarens högskolan delar denna uppfattning, inte minst med tanke på de upprepade krigsbrott Ryssland har begått och begår mot civilbefolkningen i flera krig. Samtidigt har krigföringen sedan åtminstone Andra världskriget och inte minst de senaste decennierna drabbat stora områden. Det ryska angreppet på Ukraina inbegriper återkommande luftangrepp riktade mot stora delar av landet. Således är det svårt att i förväg peka ut områden som säkra att evakuera till, eller i lägre behov av skyddsrum. I ett framtida krig mot Sverige är det alltså troligt att stora delar av vårt land återkommande angrips, inte minst i form av luftangrepp. Det är därför svårt att se att vi kan ha ett underskott gällande skyddsrum; skyddsrum kommer att behövas i hela landet.

Utredningen skriver att de utrymningar som skett i krigets Ukraina ofta har varit spontana och att det är sannolikt att detsamma skulle ske i Sverige i händelse av krig.

Därför menar utredningen att myndigheterna bör ta det i beaktande i sin planering (avsnitt 8.2.2). Försvårshögskolan delar utredningens resonemang: spontanutrymningar förekommer i stor utsträckning i både kris och krig. Det är varken möjligt eller önskvärt att undvika, utan det är något myndigheterna måste ta hänsyn till i sin planering.

Räddningstjänst

Utredningen pekar mycket riktigt på att räddningstjänsten kommer att belastas hårt i händelse av krig (kapitel 10). Försvårshögskolan vill dessutom peka på erfarenheterna från Ukraina där räddningspersonal angrips av de ryska förbanden, helt i strid med folkrätten. I händelse av ett angrepp mot Sverige bör vi även på detta område förvänta oss att angriparen begår folkrättsbrott. Därmed bör även personal inom räddningstjänst och sjukvård ges utbildning och utrustning, i enlighet med folkrättsliga regler, för att kunna verka i så utsatta situationer.

Utredningens skriver att en beredskapsorganisation som syftar till att förstärka räddningstjänsten i krigstid även ska kunna nyttjas vid större kriser och olyckor (avsnitt 10.2.3). Försvårshögskolan delar utredningens uppfattning. Dels har ordinarie räddningstjänst belastats hårt under exempelvis skogsbränderna 2014 och 2018. Dels finns en långsiktig risk att en beredskapsorganisation som uppfattas enbart vara användbar i krig nedrustas om omvärldsläget anses mer fredligt.

Beslut

Beslut i detta ärende har fattats av Försvårshögskolans rektor Robert Egnell, efter slutföredragning av Fredrik Fors. I den slutliga handläggningen har också Fredrik Bynander, C CTSS deltagit.

Robert Egnell
Rektor

Fredrik Fors
Senior analytiker, CTSS

BESLUT

Datum
2023-05-12

FHS beteckning
Ö11/2023

4 (4)

Sändlista

Försvarsdepartementet

Inom FHS

Rektor

Prorektor

Vicerektor

C CTSS

Elektroniska underskrifter

Det här dokumentet har skrivits under elektroniskt av en eller flera personer

Alla elektroniska underskrifter listas i signaturpanelen. De tio första underskrifterna listas även på den här sidan.

Detta dokument med sina elektroniska underskrifter gäller som självständig handling och uppfyller krav på avancerade elektroniska underskrifter enligt eIDAS.

Varje underskrift kan valideras med en PDF-läsare med stöd för signaturvalidering eller med SignPorts valideringstjänst. Andra valideringstjänster kan användas förutsatt att dessa uppfyller de tekniska kraven enligt internationella standarder.

Om dokumentet skrivs ut på papper, eller om dokumentet 'skrivs ut' till ett nytt PDF-dokument, följer de elektroniska underskrifterna inte med. Endast det elektroniskt underskrivna originaldokumentet går att validera.

** Värderna markerade med en asterisk har validerats mot beviset från den legitimeringstjänst som användes för underskriften.*